

נימוקי האור החיים שם ("משני טעמים יש לו להקדים עצמו, בין מצד הזריזות, קשוט עצמך וכו' בין מצד כדי שימול אותם כהלכה אשר צוהו ה', המול ימול").

בשם אומרו

רז"ל אמרו (נדרים לט, ב) שהמבקר את החולה נוטל "אחד מששים" ממחלתו. אך כאן, בביקורו של הקב"ה אצל אברהם, לא הי' צורך לבקרו לשם כך, שהרי עם ביאת המלאכים התרפא אברהם לגמרי, וכפי שרש"י מפרש בפסוק הבא שאחד מהם נשלח לרפאותו.

והדבר עולה בקנה אחד עם מאמר אחר של רבי חמא בר חנינא, במסכת סוטה (יד, א): "מאי דכתיב אחרי ה' אלקיכם תלכו כו', להלך אחר מדותיו של הקב"ה... הקב"ה ביקר חולים כו' אף אתה בקר חולים". הרי שכך היא מדתו של הקב"ה, לבקר את החולה מחמת המדה טובה שבזה, גם כשאין בדבר משום רפואה לחולה.

יח, ב

וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה

והנה שלשה אנשים: אחד לבשר את שרה

אינו מפרש שבא לבשר אף את אברהם (כפי שפירש בתרגום יונתן ועוד), שכן אברהם נתבשר כבר על ידי הקב"ה, כמפורש לעיל (לך יז, טז-כא).

יח, ג

ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר מעל עבדך

ויאמר אדני אם נא וגו': לגדול שבהם אמר וקראם כולם אדונים, ולגדול אמר אל נא מעבור וכיון שלא יעבור הוא יעמדו חזריו עמו, ובלשון זה הוא חול. דבר אחר: קודש הוא, והי' אומר להקב"ה להממין לו עד שירוך ויכניס את האורחים. ואף על פי שכתוב אחר לקראתם, האמירה קודם לכן הימה, ודרך המקראות לדבר כן... ושמי הלשונות נבראשית רבה.

צריך ביאור:

א. "לגדול שבהם אמר, וקראם כולם אדונים" - הרי זה דבר והיפוכו.

ב. בפירוש הראשון כותב רש"י ש"אדני" הוא חול בסוף הפירוש, ואילו בפירוש השני מודיע ש"אדני" קודש בתחלת הפירוש.

ג. מדוע מציין את המקור לשני הפירושים ("כבראשית רבה").

ד. בדרך כלל מציין רש"י שהמקור לשני הפירושים הוא במדרש בתחלת דבריו (וכפי שעשה לגבי שני הפירושים ב"נח איש צדיק" (ריש פרשת נח), שפתח את פירושו ב"יש מרכותינו דורשין").

ה. שני הפירושים הובאו גם בש"ס (שבועות לה, ב), ומדוע מציין לבראשית רבה דוקא.

והביאור:

מיד לאחר "אם נא מצאתי חן בעיניך" נאמר "יוקח נא מעט מים". ומכיון שלפני "יוקח נא" לא נאמר עוד פעם "ויאמר", משמע שאת כל זה אמר אברהם באמירה אחת. וקשה: מכיון ש"יוקח נא" נאמר לכל שלשה האנשים, מדוע פתח אברהם בלשון יחיד ("בעיניך", "תעבור", "עבדיך")? לכן מפרש

לגדול שבהם אמר - המלים "אם נא גו' אל נא תעבור מעל עבדיך" נאמרו לגדול שבחבורה בלבד.

ברם, אין זה מן הנימוס לפנות לאחד מבני החבורה בלבד (אפילו אם הוא הגדול), שהרי יש בדבר משום פגיעה באחרים. לכן ממשיך

וקראם כולם אדונים - כלומר: "אם נא מצאתי חן בעיניך" אמנם נאמר לגדול בלבד, אבל התואר "אדני" הופנה כלפי כולם.

אמנם, מכיון שרצה אברהם שכולם יתעכבו אצלו, מדוע אמר "אל נא תעבור" רק לגדול שבהם? לכן ממשיך

ולגדול אמר אל נא תעבור, וכיון שלא יעבור הוא יעמדו חבריו עמו.

ובלשון זה הוא חול - מכיון שבדרך כלל לא מצינו התואר "אדני" על כשר ודם, מודיע רש"י ש"אדני" שונה כאן מבכל מקום. אך אינו כותב זאת בפתח פירושו, שהרי המשך הכתובים מוכיח שה"ויאמר" הי' לשלשה האנשים (כנ"ל), ואם כן לא בזה מתבטא החידוש שבפירוש זה.

דבר אחר קודש הוא - בפירוש זה מודיע רש"י ש"אדני" הוא קודש מיד בתחלת פירושו, שכן (א) יש בזה חידוש, שהרי מהמשך הכתובים משמע שהוא חול (כנ"ל). (ב) זה ש"אדני" הוא קודש (כברוב המקומות שכתורה) מהווה הוכחה ויסוד לפירוש זה.

ושתי הלשונות בבראשית רבה - רצונו לומר, ששני הפירושים רחוקים מפשט ה"נקי" של הכתוב (שמשמעו ש"אם נא גו' אל נא תעבור" נאמר לשלשה האנשים).

ורש"י כותב זאת בסיום פירושו, כי רק לאחר שלומדים את שני הפירושים, ונוכחים לדעת כיצד שניהם רחוקים מפשט ה"נקי" של הכתוב, יש צורך להודיע שפירושים אלו מקורם במדרש.

לכן אין רש"י מציין למסכת שבועות, כי דוקא הציון למדרש מדגיש ששני הפירושים הם דברי אגדה, שכן בגמרא נאמרו דברים רבים בפירוש הכתובים (גם) בדרך הפשט.

הצורך בשני פירושים

הקושי בפירוש הראשון: מדוע לא אמר אברהם לכולם "אל נא תעברו". ואף שהדבר תלוי בהחלטת הגדול, מכל מקום הי' עליו לפנות אל כולם, שהרי מאמרו "אל נא תעבור" ניתן הי' אולי להבין שהוא פונה לגדול בלבד, לא לכולם.

הקושי בפירוש השני: א. מהמשך הכתובים משמע ש"אם נא גו' אל נא תעבור" נאמר לשלשה האנשים (ראה לעיל). ב. אינו מסתבר שאברהם "יעזוב" את השכינה ויפנה אל אורחיו, כשהוא עוד מבקש מהקב"ה שימתין לו! ג. אחד המלאכים הרי נשלח לרפא את אברהם, ומסתבר שאברהם נתרפא מיד עם בואו של מלאך זה (ומה שפירש רש"י בפסוק ב' "כד חזויהו דהוה שרי ואסר" - שייך גם לאחר שנתרפא מחליו וחולשתו). וקשה: מדוע בקש אברהם מהקב"ה להמתין לו? והרי הקב"ה נראה אליו כדי לבקר את החולה, ולאחר שהחלים שוב לא הי' טעם וסיבה לביקור זה.

שם: והי' לומר להקב"ה להמתין לו עד שירוך ויכניס את האורחים

בגמרא (שבת קכז, א) למדו מכאן שגדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה. ויש לדקדק בזה: מנין ידע אברהם על כך?

ויש לומר: רש"י פירש לעיל שהקב"ה הוציא את החמה מנרתיקה כדי שלא להטריח את אברהם באורחים. ולכאורה לא הי' צורך בשינוי זה, שהרי גם אם היו באים אורחים, לא הי' יכול להטריח את עצמו כדי לקבל את פניהם, שהרי הקב"ה בא לבקרו, ועסוק הוא בקבלת פני השכינה? ועל כרחך, שגדולה הכנסת אורחים מקבלת פני השכינה.

יח, ז

ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן בקר רך וטוב ויתן אל הנער וימהר לעשות אתו

אל הנער: זה ישמעאל, לחנכו נמנות.

צריך עיון - הרי ישמעאל נימול יחד עם אברהם, וגם אצלו הי' זה יום השלישי למילתו (שזה מצב של סכנה - רמב"ם הלכות מילה פ"ב ה"ח), ומה ראה אברהם להטריח את ישמעאל דוקא. ולא ביקש את אחת השפחות.